

його вплив на розвиток музично-творчих здібностей певної вікової категорії школярів.

Вибір теми наукового дослідження повинен відповідати базовим компетентностям дослідника, його обізнаності в тому чи тому жанрі музичного мистецтва, практичному досвіду роботи з певною віковою групою школярів або студентів. Так, наприклад, студент педагогічного університету, який має базову освіту, закінчив музичне училище, педагогічний коледж або училище культури, при виборі теми дослідження повинен урахувати напрям спеціальності, за якою він навчався. Після закінчення фортепіанного відділення музичного училища слід обирати темою наукового дослідження проблематику, яка пов'язана з методикою навчання гри на фортепіано, виконавською діяльністю, інструментальним музикуванням, формуванням художньо-педагогічної компетентності в класі основного музичного інструмента, інтерпретацією фортепіанних творів композиторів різних епох тощо.

У виборі теми наукового дослідження *важливу роль відіграє науковий керівник*, який допомагає початківцю-досліднику опанувати основи наукових досліджень і підготувати до захисту наукову роботу. Науковий керівник може бути затверджений рішенням кафедри, а також призначений за проханням пошукувача. Цінним вважається взаємопорозуміння, спільність наукових інтересів, зацікавлене ставлення до обраної тематики.

Тема наукового дослідження обговорюється на засіданні фахової кафедри, де працює науковий керівник, а також затверджується наказом ректора університету. За такої ситуації варто виважено підійти до вибору теми й напряму педагогічного дослідження. Вибір теми наукового дослідження має бути вмотивованим і стимулювати світоглядний та інтелектуально-творчий розвиток особистості дослідника.

Висновки. З огляду на сказане та зважаючи на актуальність проблематики необхідно зазначити, що викладачі фахових кафедр відіграють пріоритетну роль в організації науково-дослідної роботи студентів, створюють мобільне наукове середовище, що уможливило формування дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ашерев А.Т. Подготовка, экспертиза и защита диссертаций. Учебное пособие. Харьков. : Изд. УИПА, 2002. – 152 с.
2. Бабанский Ю.К. Педагогический эксперимент / Ю.К. Бабанский // Введение в науч. Исследование по педагогике. – М., 1988 – 368 с.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям – Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
4. Загвязинский В.И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – 6-е изд., стер. М.: Издательский центр «Академия» 2010. – 208 с.
5. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник. – 5-е вид. – К.: видавничий дім «Професіонал», 2008. – 240 с.
6. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник / О.П. Рудницька, А.Г. Болгарський, Т.Ю. Свистельнікова. – К.: 1998. – 143 с.
7. Пехота О.М. Основи педагогічних досліджень: від студента до наукової школи : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, І.П. Єрмакова. – Миколаїв : Іліон, 2012. – 340 с. – (Серія «Педагогічна освіта – XXI»)
8. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с. (Альма-матер)
9. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: [підручник] / Володимир Черкасов Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Черкасов Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні, професійно-педагогічна підготовка вчителів мистецьких дисциплін, теорія і методика музичної освіти, формування естетичної культури особистості.

УДК 81'246.2:316.454.52 – 057.875

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ВИХОВАНOSTІ БІЛІНГВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Євгенія ВЕНЕВЦЕВА (Полтава)

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства одним з пріоритетних завдань є виховання молоді, здатної здійснювати ефективну міжособистісну та професійну взаємодію у міжкультурному просторі засобами рідної та іноземної мов. Вирішенню цього завдання сприяє виховання

білінгвальної культури спілкування, яке визначається нами як педагогічний процес об'єднання знань, вмінь та навичок білінгвального (двомовного) спілкування з бікультурною сприйнятливостю, що забезпечує набуття особистістю позитивного досвіду білінгвального спілкування.

З огляду на те, що будь-який досвід передбачає обмін та передачу набутих знань та умінь, особливої актуальності набуває вирішення питань, пов'язаних з вихованням білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Виховання білінгвальної культури спілкування майбутніх вчителів описується нами як невід'ємний компонент професійного, національно-патріотичного та мовного виховання; педагогічний процес об'єднання знань, умінь та навичок білінгвального спілкування з бікультурною сприйнятливістю, що забезпечує набуття позитивного досвіду білінгвального спілкування студентами та його передачу своїм майбутнім учням.

Аналіз досліджень і публікацій. Результатом виховання білінгвальної культури спілкування має бути вихованість студентів вищих педагогічних навчальних закладів з притаманною для неї низкою типових ознак, які потребують уточнення та деталізації: висока освіченість, моральна досконалість, здатність до саморозвитку та самовиховання. Аналіз педагогічної літератури свідчить про те, що незважаючи на наявність досліджень з питань діагностики загальної вихованості та вихованості культури спілкування, нами не виявлено підходів до вимірювання вихованості білінгвальної культури спілкування майбутніх учителів.

Перспективи культури спілкування в досягненні виховної мети, її місце і роль в процесі набуття студентами соціального значущого досвіду відображена у працях Г.М. Андрєєва, Л.П. Буєва, Л.С. Виготського, А.І. Донковцева, Д.Б. Ельконіна, І.С. Кона, Р.Л. Кричевського, Б.Ф. Леонова, А.Н. Леонтьєва, Б.Д. Паригіна, В.К. Соковкіна, Є.А. Шуміліна.

Доклали зусиль до вивчення критеріїв вихованості Ф.Я. Горовський, Л.Ф. Лаврова, Н.Є. Мойсеюк, Г.О. Ніколаєва, І.П. Подласий та ін.

В цілому, вчені зводять діагностування вихованості до визначення критеріїв, показників сформованості особистісних якостей та рівнів вихованості. У сучасному словнику педагогічних термінів критерій визначається як показник якості об'єкта, що характеризує його конкретну властивість, оцінка якого можлива завдяки використанню одного із способів вимірювання (експертного методу) [3].

Вибір критеріїв є важливим етапом оптимізації виховання білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів, який вимагає дотримання вимог всебічності, адекватності об'єктивних та суб'єктивних оцінок та інтегративності [6;5]. Аналіз вітчизняної та іноземної наукової

літератури не виявив вихідних критеріїв оцінювання вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення критеріїв вихованості білінгвальної культури спілкування майбутніх вчителів, їх основних складових та відповідних показників, які дозволять описати рівні вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичним підґрунтям для визначення нами критеріїв вихованості білінгвальної культури спілкування майбутніх вчителів є твердження Ф.Я. Горовського та Л.Ф. Лаврової відносно того, що культура спілкування і є сукупністю критеріїв, норм поведінки та адекватності дій особистості відповідно загальноприйнятим нормам та правилам суспільного буття [1].

В контексті нашого дослідження ми розглядаємо критерії вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів як засіб визначення її стану та результативності досягнення виховної мети та поставлених завдань. Отже, спираючись на розуміння нами сутності понять «білінгвальна культура спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів», «критерії вихованості» та зміст вимог до їх визначення, ми вважаємо, що вихідний критерій вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів слід виокремлювати на основі аналізу наявності уявлень майбутніх вчителів про національну та іншомовну культури, їх застосування у практиці білінгвального спілкування та бікультурної взаємодії. Рівень готовності студентів до ефективного білінгвального спілкування прямо пропорційний набутих ними білінгвальним, соціокультурним, конфліктологічним та професійно-педагогічним знанням, які є основою для засвоєння загальнолюдських цінностей, формування толерантних настанов, відповідних умінь, навичок та особистісних якостей.

За такого підходу критеріями для оцінювання рівня вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів було визначено *когнітивний, мотиваційно-ціннісний та комунікативно-діяльнісний*. Когнітивний критерій дозволяє оцінити обсяг та якість засвоєних знань, необхідних майбутнім вчителям для вільної інтеграції у новий соціокультурний простір, уникнення культурного шоку та соціокультурних і

комунікативних перепон для взаєморозуміння між представниками різних культур на когнітивному (браку інформації про інші культури, відсутність мотивації пізнання) та афективному рівнях (страх нового, стереотипне мислення, егоцентризм, суб'єктивізм).

Змістовну наповненість зазначеного критерію складає сукупність білінгвальних, соціокультурних, конфліктологічних та професійно-педагогічних знань. Білінгвальна складова охоплює білінгвізм; комунікативні знання особливостей застосування двох мов під час білінгвального спілкування; знання теорії культури білінгвального спілкування та практики білінгвального спілкування. Конфліктологічні знання – природу, причини виникнення, види, динаміку конфліктів, способи їх попередження та вирішення. Соціокультурна складова містить знання національних та загальнолюдських цінностей (толерантність, гуманність, відповідальність, тактовність, взаєморозуміння, співробітництво, взаємоповага, любов до професії); норм, правил, моделей та стереотипів вербальної та невербальної поведінки під час бікультурної взаємодії; особливостей національної та іншомовної культури. В основі професійно-педагогічних знань – теорія культури та практики педагогічного спілкування. При цьому, переосмислення цінностей, зміна поглядів щодо національної та іншомовної культури, розуміння їх взаємозалежності та взаємодоповнюваності, неодмінно призводить до змін у самооцінці студента і усвідомлення себе суб'єктом двох культур.

Показниками цього критерію вважаємо: 1) рівень володіння основними поняттями білінгвальної культури спілкування та культури педагогічного спілкування; 2) володіння знаннями загальнолюдських цінностей і особливостей національної та іншомовної культур; 3) знання про способи запобігання виникнення конфліктів та конструктивні шляхи їх вирішення; 4) усвідомлення себе суб'єктом двох культур.

В основі виділення мотиваційно-ціннісного критерію є поняття «мотивація» та «цінності». У нашому дослідженні ми розуміємо мотивацію як систему соціокультурних та особистісних мотивів і настанов, потреб (реалізації набутих знань про білінгвальну культуру спілкування у практиці білінгвального спілкування; підвищенні рівня білінгвальної культури спілкування і передачі набутого досвіду з білінгвального спілкування своїм майбутнім учням); національних та загальнолюдських цінностей.

Домінуючими цінностями білінгвальної культури спілкування ми вважаємо загальнолюдські, що є притаманними для

більшості різних націй і знаходять своє відображення в адекватній самооцінці особистості як суб'єкта двох культур: толерантність, гуманність, відповідальність, тактовність, взаєморозуміння, співробітництво, взаємоповага, любов до професії.

Відповідно до змісту зазначених вище складових визначені загальні показники сформованості мотиваційно-ціннісного критерію вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів: 1) мотивація до прийняття студентами особистісного сенсу оволодіння білінгвальною культурою спілкування як особистісною та професійною якістю; 2) розуміння і прийняття національних та загальнолюдських цінностей; 3) прагнення здобути позитивний досвід міжособистісного та професійного білінгвального спілкування і передати його своїм майбутнім учням; 4) потреба у підвищенні рівня володіння білінгвальною культурою спілкування та самовдосконаленні.

Комунікативно-діяльнісний критерій описує домінуючий, гуманістично спрямований, тип білінгвального спілкування і містить білінгвальну, соціокультурну, професійну та особистісну складові.

Білінгвальна складова передбачає наявність білінгвальних комунікативних та конфліктологічних умінь та навичок. Білінгвальні комунікативні уміння та навички складаються з дискурсивних умінь, які реалізуються у здатності до формулювання висловлювання іноземною мовою та донесення його до співрозмовника; умінь та навичок здійснення міжособистісного та професійного білінгвального спілкування в усній та письмовій формах, використання комунікативних стратегій створення діалогу і дискусії; здатності презентувати свою ідентичність засобами іноземної мови.

Конфліктологічні уміння студентів відображаються у володінні засобами діагностування, попередження та розв'язання конфлікту; здатності досягати консенсусу; умінні використовувати конфлікт у виховних цілях [5]; здатності контролювати ситуацію та свої емоційні прояви (комунікативний контроль) [7].

Сутність соціокультурної складової розкривається через зіставний аналіз, синтез та узагальнення культурних особливостей та соціокультурних відмінностей між учасниками білінгвального спілкування, толерантне ставлення до них. Серед переліку соціокультурних умінь та навичок, зазначених О.О. Сморочинською, ми виокремлюємо та уточнюємо наступні уміння: самоідентифікації (усвідомлення себе громадянином своєї країни,

членом світової спільноти); визначення соціокультурної доцільності тактики поведінки співрозмовників; користування невербальними засобами спілкування [2].

У визначенні змісту професійної складової поведінкового компоненту структури білінгвальної культури спілкування майбутніх вчителів ми зупиняємось на системі узагальнюючих комунікативних умінь педагога [4] зводимо їх до:

1. Уміння педагогічно доцільно організовувати і стимулювати білінгвальне спілкування (емпатичне слухання), керувати ним;

2. Уміння здійснювати педагогічно доцільну імпровізацію;

3. Уміння об'єктивно оцінювати себе як суб'єкта двох культур (рефлексія).

Зміст особистісної складової комунікативно-діяльнісного критерію є, на нашу думку, найбільш показовим, оскільки рівень формування особистісних якостей прямо пропорційний настановам, потребам та системі цінностей білінгвокультурної особистості, якості та обсягу засвоєних знань, сформованих умінь та навичок білінгвального спілкування.

Так, особистісна складова комунікативно-діяльнісного критерію містить кластер особистісних якостей, серед яких основними визначаємо: комунікабельність, емпатію, національну відкритість, самоідентифікацію, рефлексію, гнучкість, самокритичність, взаєморозуміння, гуманність, взаємоповагу, толерантність, внутрішню конформність та комунікативний контроль.

Про сформованість комунікативно-діяльнісного критерію структури білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів свідчать наступні показники: 1) білінгвальне спілкування та бікультурна взаємодія з представниками іншої нації; 2) комунікативні вміння та навички; 3) комунікативна толерантність; 4) комунікативний контроль (уміння вирішувати конфлікти).

Відповідно до запропонованих нами критеріїв і показників виділено три рівні вихованості білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів: високий (неконфліктний), середній (нейтрально-конфліктний) та низький (конфліктний).

Високий (неконфліктний) рівень характеризується компетентним типом білінгвальних вмінь, високим рівнем комунікативного контролю та комунікативної толерантності. Студенти даної групи усвідомлюють себе суб'єктами двох культур, які дотримуються моральних та правових норм

поведінки під час білінгвального спілкування та бікультурної взаємодії.

Для студентів з високим рівнем типовою є білінгвальна, соціокультурна, конфліктологічна та професійно-педагогічна грамотність. Майбутні вчителі обізнані у теорії культури білінгвального спілкування, культури педагогічного спілкування (ключові поняття) та практики білінгвального та педагогічного спілкування, мають ґрунтовні знання національних та загальнолюдських цінностей, норм, правил, моделей та стереотипів вербальної та невербальної поведінки під час бікультурної взаємодії.

У студентів стійка мотивація до прийняття особистісного сенсу оволодіння білінгвальною культурою спілкування як особистісної та професійної якості, подальшого підвищення рівня її вихованості і самовдосконалення.

У практиці білінгвального спілкування таких студентів відрізняють сформовані білінгвальні та дискурсивні комунікативні уміння та навички, які реалізуються у здатності білінгвокультурної особистості до формулювання висловлювання та донесення його до співрозмовника в усній та письмовій формах. Майбутні вчителі здатні презентувати свою ідентичність засобами іноземної мови. Показовими в плані подальшої професійної діяльності майбутніх вчителів є сформовані уміння педагогічно доцільно організовувати і стимулювати білінгвальне спілкування (емпатичне слухання), керувати ним та імпровізувати.

Таким студентам притаманні сформовані соціокультурні вміння та толерантне ставлення до виявлених соціокультурних відмінностей. Майбутні вчителі діагностують конфлікт, прогнозують та оцінюють його наслідки, перетворюють конфліктологічне професійне середовище і використовують конфлікт у виховних цілях. Серед сформованих особистісних якостей, типових для високого рівня вихованості білінгвальної культури спілкування діагностують: комунікабельність, емпатія, національна відкритість, самоідентифікація, рефлексія, гнучкість, самокритичність, взаєморозуміння, гуманність, взаємоповага; толерантність; комунікативний контроль.

Середній (нейтрально-конфліктний) рівень характеризується залежним типом білінгвальних вмінь, середнім рівнем комунікативного контролю та комунікативної толерантності. Студенти даної групи усвідомлюють себе суб'єктами двох культур, які ситуативно дотримуються моральних та правових норм поведінки під час білінгвального спілкування та бікультурної взаємодії.

Для студентів з середнім рівнем типовим є достатній обсяг білінгвальних, соціокультурних, конфліктологічних та професійно-педагогічних знань. Проте, вони виявляють вибіркиму зацікавленість у їх поглибленні та практичному застосуванні. Майбутні вчителі недостатньо обізнані у теорії культури білінгвального спілкування, культури педагогічного спілкування та практики білінгвального та педагогічного спілкування.

У студентів достатньо стійка мотивація до оволодіння білінгвальною культурою спілкування і подальшого підвищення рівня її вихованості, але вони не мають стійкої мотивації щодо передачі набутого досвіду своїм майбутнім учням.

У практиці білінгвального спілкування таких студентів відрізняють сформовані білінгвальні та дискурсивні комунікативні уміння та навички. Однак, їх соціокультурні вміння є недостатньо сформованими. З одного боку, молоді люди усвідомлюють себе громадянами своєї країни і членами світової спільноти, з іншого – ситуативно використовують соціокультурні знання про національно-культурні особливості своєї країни та країни, мова якої застосовується під час білінгвального спілкування. Майбутні вчителі володіють конфліктологічними вміннями, однак, не завжди реалізують на практиці принципи безконфліктної взаємодії під час білінгвального спілкування. З-поміж відповідних особистісних якостей молоді люди виявляють переважно толерантність. Такі студенти схильні до взаємодопомоги та співробітництва відповідно до моральних та правових норм.

Низький (конфліктний) рівень характеризується нон-конформним (агресивним) типом білінгвальних вмінь, низьким рівнем комунікативного контролю та комунікативної толерантності. Студенти даної групи не усвідомлюють себе суб'єктами двох культур і не дотримуються моральних та правових норм поведінки під час білінгвального спілкування та бікультурної взаємодії.

Студентам бракує білінгвальних, соціокультурних, конфліктологічних та професійно-педагогічних знань, що ускладнює їх інтеграцію у новий соціокультурний простір. Майбутні вчителі не обізнані у теорії культури білінгвального спілкування, культури педагогічного спілкування (ключові поняття) та практики білінгвального та педагогічного спілкування. Низький рівень вихованості білінгвальної культури спілкування дозволяє стверджувати про недостатні знання студентами національних та загальнолюдських цінностей, норм, правил, моделей та стереотипів

вербальної та невербальної поведінки під час бікультурної взаємодії.

У студентів слабка мотивація до оволодіння білінгвальною культурою спілкування і подальшого підвищення рівня її вихованості. Оскільки таким студентам не вистачає досвіду білінгвального спілкування, вони не вважають необхідним передавати його своїм майбутнім учням. Невираженою є потреба студентів у самовдосконаленні.

У практиці білінгвального спілкування таких студентів відрізняють несформовані білінгвальні та дискурсивні комунікативні уміння та навички, їм типове використання неефективних комунікативних стратегій створення діалогу. Майбутні вчителі з низьким рівнем вихованості білінгвальної культури спілкування здатні презентувати свою ідентичність засобами іноземної мови на елементарному рівні.

У таких студентів майже не сформовані уміння педагогічно доцільно організовувати і стимулювати білінгвальне спілкування, керувати ним. Соціокультурні вміння таких студентів є також недостатньо вираженими. З одного боку, молоді люди усвідомлюють себе громадянами своєї країни, членами світової спільноти, користуються невербальними засобами спілкування і здатні впізнавати стилі вербальної та невербальної поведінки в умовах білінгвального спілкування. З іншого боку, студенти не володіють вміннями та навичками узагальнювати та аналізувати стереотипи, спільні риси і культурні відмінності співрозмовників. Майбутнім вчителям з низьким рівнем вихованості білінгвальної культури спілкування не притаманне толерантне ставлення до виявлених соціокультурних відмінностей. У поєднанні з браком конфліктологічних умінь це може спричинити виникнення культурного дисонансу в процесі білінгвального спілкування. комунікативно-діяльнісного олоді люди не виявляють комунікативної толерантності та комунікативного контролю, що обумовлює їх ворожнечу, агресивну, конфліктну та нетерпиму вербальну та невербальну поведінку, в якій відсутня орієнтація на загальнолюдські цінності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, вихованість білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів може бути визначена за когнітивним, мотиваційно-ціннісним та комунікативно-діялісним критеріями, яким притаманна низка показників, що дозволяють описати три рівні вихованості майбутніх вчителів (високий, середній, низький). Перспективним вважається подальше дослідження педагогічних умов виховання

білінгвальної культури спілкування студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Горовський Ф.Я. Культура міжнародного спілкування / Ф.Я. Горовський, Л.Ф. Лаврова. – К., 1988. – 46 с.
2. Сморочинська О.О. Соціокультурна компетенція як складова професійної підготовки майбутнього менеджера. Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць. Полтава, - 2011. – с. 277-281
3. Сучасний словник педагогічних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://schoolsuncity6.net/content/view/364/65/>.
4. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] / Т.І. Туркот. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/50551-zmst-ta-struktura-komunkativno-kulturi-pedagoga.html>
5. Болтунова Г.М. Формирование готовности учителя к разрешению конфликтных ситуаций в педагогическом

процессе / Г.М. Болтунова // Межвуз. сб. науч. тр. – Ишим, 1994. – С. 65 – 67.

6. Николаева Г.А. Сущностные характеристики культуры межнационального общения у военнослужащих Вооруженных Сил Российской Федерации [Електронний ресурс] / Г.А. Николаева. – Режим доступу: <http://www.jurnal.org/articles/2008/ped11.html>

7. Слепцова Е. В. Педагогические аспекты формирования билингвальной культуры личности будущего учителя: дис. на получение степени

8. канд. пед. Наук : 13.00.01 / Слепцова Евгения Викторовна. – Рязань, 2011. – 221 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вснєвцева Євгенія Володимирівна – старший викладач кафедри англійської та німецької філології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Коло наукових інтересів: психологія, лінгвістика, білінгвальне навчання та виховання.

УДК 378:316.3

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА

Тетяна БАБЕНКО (Кіровоград)

Необхідність розвитку професійної культури педагога обумовлена постійно зростаючими вимогами до рівня загальної та спеціальної підготовки випускників вузів; зміною загальноосвітніх парадигм, що фіксують перехід від масово-репродуктивних форм та методів викладання до індивідуально-творчих; підготовкою майбутніх спеціалістів до професійного, компетентного входу в ринок праці з міцно сформованими потребами в постійному професійному саморозвитку, самовдосконаленні та самореалізації.

Назріла необхідність такої загальнокультурної та професійної підготовки фахівця-випускника педагогічного навчального закладу, на основі, якої він сам зміг би досягти високого рівня розвитку духовно-моральної сфери власної особистості, мав би готовність до цілеспрямованого систематичного виховання підростаючого покоління в зазначеному напрямку.

Задача підготовки педагогів-професіоналів набуває особливої актуальності. Але, щоб забезпечити високий рівень професіоналізму, необхідна культурна основа професійної діяльності. Професіонал повинен поєднувати в собі професійні здібності, знання, вміння та досвід при достатньо високому рівні професійної культури.

Отже, актуальність дослідження проблеми формування професійної культури педагога ми визначаємо з огляду на існуючі протиріччя між бажаним рівнем професійної культури педагогів та недостатньою спрямованістю навчально-виховного процесу педагогічних ВНЗ на її формування.

Тому мета статті — розкрити зміст

професійної культури педагога, особливості її формування в умовах вищого навчального закладу та обґрунтувати розроблення відповідного спецкурсу.

У науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід дослідження особливостей формування професійної та педагогічної культури. Це, насамперед, праці Є. Бондаревської, І. Зязюна, О. Гармаша, І. Ісаєва, А. Мудрика, В. Радуга, В.Сластьоніна та ін.

Розуміння сутності професійної культури майбутніх викладачів передбачає насамперед усвідомлення її як одного з проявів загальної культури.

Як засвідчує аналіз наукової літератури, категорія “культура” є однією з найбільш загальних у науковому тезаурусі категорій та має багато визначень. Зокрема в Українському педагогічному словнику ми знаходимо таке тлумачення: “культура (від лат. cultura — виховання, освіта, розвиток) — сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вужчому розумінні культура — це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ВНЗ, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності” [2, с.182].